

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

خودسازی

جواد محدّثی

محدثی، جواد، ۱۳۳۱.

[نهج البلاغه شرح]

خودسازی / جواد محدثی - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۸۷.

ISBN 978-964-971-259-8

۱۶۰ ص (ترس‌هایی از نهج البلاغه: ۱۶)

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیه

۱. علی بن ابی طالب (ع)، اسلام لول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - نهج البلاغه -

خودسازی. ۲. خودسازی (اسلام). اقدم علی بن ابی طالب (ع)، ۲۳ قبل از هجرت

- ۴۰ ق نهج البلاغه شرح به بنیاد پژوهشهای اسلامی ج عنوان

۳۹۷/۹۵۱۵

BP ۳۸/۰۹/خ ۹ م ۱۳۸۷

۱۵۴۸۱۰

کتابخانه ملی ایران

خودسازی

(ترس‌هایی از نهج البلاغه: ۱۶)

جواد محدثی

چاپ لول ۱۳۸۸ / ۲۰۰۰ نسخه، جیبی / قیمت ۵۵۰۰ ریال

چاپ و صفحه‌آرایی: مؤسسه چاپ و انتشارات استان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صنایع دستی ۱۱۷۳۵-۲۴۶

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاههای کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد ۲۲۳۳۹۲۲، قم ۷۷۳۳۰۶۹

شرکت پهنشر، دفتر مرکزی (مشهد) تلفن ۸۵۱۱۱۳۶-۷، دورنگار ۸۵۱۵۵۶۰

Web Site: www.islamic-rf.ir

E-mail: info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۵	 سخن ناشر
۱۱	 سرآغاز
۱۹	 شناخت بهای وجود
۳۰	 نگاه عرفانی
۴۳	 رهایی از سلطه هوای نفس
۵۳	 در محضر خدا
۶۲	 رهایی از جاذبه دنیا
۸۰	 محاسبه

۸۹	ذکر.....
۱۰۲	حفظ زبان.....
۱۱۴	حفظ چشم و نگاه.....
۱۲۱	نظارت بر گوش و شنیده‌ها.....
۱۳۱	انصاف.....
۱۳۹	عیب خود دیدن.....
۱۴۹	نمونه یک انسان خود ساخته.....
۱۵۵	سخن آخر.....

سخن ناشر

نهج البلاغه را بی تردید می توان به دریایی
پر گوهر تشبیه کرد که هر چه بیشتر در آن
غواصی شود، درس ها و حکمت های
زندگی ساز و پربهای بیشتری به دست
می آید. بی جهت نیست که دانشمندان
بسیاری در طول چهارده قرن، در پی
درس آموزی از مکتب علوی و کسب معرفت
از کلام امیرالمؤمنین علیه السلام بوده اند و در شرح

سخنان پر ارج او کتاب‌ها نوشته‌اند.

سخنان حضرت علی علیه السلام، هم در زمینه مباحث نظری و عقلی بسیار ارزنده و راهنماست، هم در قلمرو مسائل عینی و زندگی انسانی و موضوعات کاربردی و عملی کارگشاست و این ابعاد متنوع کلام آن حضرت، نشأت گرفته از روح بلند و شخصیت بی‌نظیر و چند بُعدی آن پیشوای بزرگ است که رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره وی فرمود:

«أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا»^۱.

۱- المستدرک علی الصحیحین ۳/ ۱۳۷.

چه گفت آن خداوند تنزیل و وحی
 خداوند امر و خداوند نهی
 که من شهر علمم علیم در است

درست این سخن قول پیغمبر است^۱
 و چنان که خود امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:
 «عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَلْفَ بَابٍ كُلُّ بَابٍ
 فَتَحَ أَلْفَ بَابٍ»^۲

رسول خدا - که درود خداوند بر او و
 خاندانش باد - به من هزار باب [اعلم]

۱- شاهنامه فردوسی، بر اساس چاپ مکتو، به

کوشش دکتر سعید حمیدیان ۱/۱۸ و ۱۹.

۲- بصائر الدرجات ۳۲۳.

آموخت، که هر باب آن هزار باب
گشود.

بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس
رضوی، به عنوان گامی هر چند کوچک در
راستای تکلیف بزرگی «شناساندن کلام و
شخصیت علی علیه السلام»، تصمیم بر عرضه
درس‌هایی زندگی‌ساز از معارف همیشه
زنده و الهام بخش نهج البلاغه گرفته است، با
این باور که کلام نورانی امیر سخن حضرت
علی علیه السلام، در حدّ بالایی الگوی رفتاری،
معاشرتی و معیشتی هر مسلمان، به‌ویژه
نسل جوان است. از این‌رو عرضه و انتشار

این سلسله درس‌ها با قلمی روان و خلاصه، می‌تواند چراغ راه و فروغ زندگی باشد.

از حجة الاسلام آقای جواد محدّثی که در «پژوهش و نگارش» این کتاب همت گماشته‌اند، صمیمانه تقدیر می‌شود. باشد که این گام و اقدام، زمینه هر چه بیشتر آشنا شدن نسل جوان امروز را با معارف اهل بیت علیهم‌السلام و کتاب جاودانه نهج البلاغه فراهم آورد.

غیاث‌پژوهش‌های اسلامی
آستان قدس رضوی

سرآغاز

یک باغبان، بوستانی سرسبز و
گلخانه‌ای پر گل تربیت می‌کند و پدید
می‌آورد و یک کشاورز نمونه، بیشترین
برداشت را از زمین و زراعت خویش دارد.
اگر زندگی را «زراعت وجود» بدانیم،
اگر انسان‌های خود ساخته را، کسانی
بدانیم که در این رویاندن «بذر وجود»
موفق‌اند، این سؤال مطرح می‌شود که

باغبان دل و جان، چگونه باید به «تربیت نفس» پردازد تا بذر وجود، هدر نرود و آفت نگیرد؟ و امانت «وجود» ضایع نگردد؟
 راه «خودسازی» چیست؟

انسان‌های خود ساخته کدام‌اند و چه ویژگی‌هایی دارند؟

و چه برنامه‌هایی در راستای خودسازی قرار می‌گیرد؟

از یاد بردن اینکه «من کیستم؟ چیستم؟ که بودم؟ کجایم؟ به کجا می‌روم؟ چگونه باید باشم؟ چه باید بکنم؟ هدفم چیست؟ و...»
 نشانه نوعی «خودفراموشی» است و

خود فراموشی هم نتیجه «خدا فراموشی»
است.

نخستین گام در خودسازی،
«خودشناسی» است. بی جهت نیست که امام
علی علیه السلام خودشناسی را سودمندترین
شناخت ها دانسته است^۱. و دانای راستین را
کسی می شناسد که قدر و قیمت و جایگاه
خود را بشناسد:

«الْعَالِمُ مَنْ عَرَفَ قَدْرَهُ»^۲

۱ - «معرفة النفس انفع المعارف»، غررالحکم ۲ /

۲ - نهج البلاغه، خطبه ۱۰۳.

با این حساب، شناختِ قلمرو وجود و کرامتِ نفس و هدف خلقت، یک گام است، شناخت زمینه‌های رشد معنوی و بستر کمال انسانی و استعدادهای برتر، گام دیگر است، آگاهی از میدان‌های لغزش و خطرهای سر راد و دشمنانِ در کمین، گام سوم است، و الگوگیری از انسان‌های کامل و سرمشق‌های انسانیت و بهره‌مندی از رهنمودهای سالکانِ این راد و ره شناسانِ خبیر و رهنمایان بصیر، گام دیگری است. آن که موهبت‌ها و استعداد‌های خود را نشناسد، از «گنج وجود» بی بهره می‌ماند.

آن که ارزش و قیمت خود را نداند، خود را ارزان می‌فروشد و به پستی و گناه و حقارت تن می‌دهد و زندگی‌اش «چراگاه ابلیس» می‌شود.

«خودسازی» برنامه هر انسانِ جویای رشد و کمال است، تا به هدف خلقت نزدیک شود، آینه دل را از زنگارها بزداید و قلب خود را تجلیگاه حکمت‌های ناب سازد و از مرتبه حیوانیت به رتبه انسانیّت برسد.

ما که در پی آموختن «درس‌هایی از نهج البلاغه» گام برمی‌داریم، در این مسأله هم باید شاگرد مکتب امام علی علیه السلام باشیم که

پیشوای همه تقوا پیشگان و اسوه همه
مردان خودساخته و الهی است.

سراسر نهج البلاغه، از رهنمودهای آن
حضرت درباره تهذیب نفس و تربیت جان و
خودسازی موج می‌زند و کدام انسان
خودساخته‌ای است که از این گوهرها
بی‌نیاز باشد و امیرمؤمنان و سخنان
حکیمانه او را چراغ راه و سرمشق سلوک
نشناسد؟

آنچه در این جزوه می‌خوانید، یک قطره
از آن اقیانوس عظیم است که در سخنان
مولایمان موج می‌زند و سزاوار است که
برای خودسازی، با نهج البلاغه مأنوس‌تر

باشیم و از کلّ این کتاب نورانی بهره‌مند شویم و این نوشته مختصر، انگیزه رجوع بیشتر به معارف علوی در نهج البلاغه باشد.

اثر حاضر، مباحثی پیرامون خودسازی و رادهای تهذیب نفس است که از کلمات حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه برگرفته‌ایم. شماره خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌ها نیز همچون جزوات پیشین از نسخه «صبحی صالح» است. برای پرهیز از پر حجم شدن جزوه، در مواردی هم تنها به ترجمه احادیث بسنده کرده‌ایم.

امید است به برکت و نورانیت سخنان

مولا، هم در خودشناسی موفق شویم، هم در خودسازی. هم از رذایل اخلاقی پیراسته شویم، هم به فضایل اخلاقی آراسته گردیم، هم علف‌هرزه‌های گناه را از مزرعه وجود خود بزداییم، هم شاهد شکوفایی گل‌های زیبا و معطر عبودیت و معنویت باشیم. هم از دام شیطان و وسوسه‌های نفس رها گردیم، هم به افتخار «بندگی خدا» نائل آییم. و... این هدف، برای آنان که جوان باشند و با اراده و مصمم، چندان دشوار و دست‌نیافتنی نیست!

قم - جواد محدّثی

مهر ۱۳۸۷